

Физиология на половата система в пубертетната възраст

Кина Велчева

Abstract: Physiology of the reproductive system during puberty : Puberty is the transition of a person from child to adult. It is difficult, both for the individual and for others it. At this point, parents, teachers and a friendly environment to be more patient. Today the media are accepted as one of the most important tools for socialization and education. In theory, this is completely true, but on the other hand it was the work of the media are out some disturbing trends marginal and even deviant behavior of adolescents from puberty, given that a large part of the audience consists of more mentally fragile individuals that adopt uncritically literally brought their action scenes.

Key words: puberty, social environment, biological maturity, personality, pubertal development, growth, development, age

ВЪВЕДЕНИЕ

Пубертет е сложен период от половото развитие на човека. Той представлява преход на развитие от детството към зрялост на възрастен индивид. Това са фази на растеж обхващащи не само половото-биологичното усъвършенстване, но и психологично-половата зрялост. Процесът на полово развитие, който продължава години е свързан с редица промени - физиологични, интелектуални и емоционални.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Пубертетът започва по различно време при момчетата и момичетата, при момичетата настъпва по-рано, нормално се приема 12-13 годишната възраст най-рано и най-късно 16-17 годишна възраст. Това са факти, с които е запознато обществото и се приемат, като нормален етап от живота на тийнейджърите, но „Има ли отношение социалната среда и доколко тя повлиява върху тях?“ [8,11].

Продължителността на този процес е строго индивидуална, той променя човека както физиологично, така и социалните му представи, като норми на поведение и еманципация. От физиологично-биологичен аспект при момичетата по време на пубертета се развиват млечните жлези, характерно е окосмяване, промяна в костната структура-разширява се таза, родовия канал, появява се менструален цикъл. Наблюдава се още нарастване на матката, яйчниците започват да произвеждат яйцеклетки [8, 9]. Външните полови органи се развиват, нарастват, кожата около тях става розова, появява се т.н. левкорей (бяло течение), развиват се Бартолиновите жлези, нарастват гърдите, което преминава през няколко фази (набъбване на жлезите; наподобяване на форма и развитие на ареола; развитие на гърди; имащи определена форма, при зряла жена; гърдата е толкова голяма, колкото паренхим се съдържа в нея).

При момчетата също има характерни промени, като мутиране на гласа (става по-нисък), поява на окосмяване по тялото, израстване на половите органи, със започване на тяхната функция. Скротумът се набръчкава и става по-еластичен. Тестисите се уголемяват и започват продукция на сперматозоиди, освен полови клетки те произвеждат и мъжкия хормон - тестостерон. Пенисът също нараства, като достига своето пълно развитие до 18 годишна възраст. Появява се брада, натрупва се мускулна маса.

Важна роля за растежа и при двата пола има хормонът - соматропин, който отговаря за израстването на организма, отделя се от хипофизната жлеза. Водещите полови хормони при момичетата са естроген, а при момчетата- тестостерон.

Това са видими всеобщо известни факти, но скрити остават сложните връзките в растящото тяло – между базалните клетки и жлезите с вътрешна секреция, пряко зависещи от функциите на централната и вегетативна нервна система и прякото влияние и въздействие на социалния свят върху тях. Тийнейджърите са социално

зависещи от промените, нагласите и насоките на обкръжаващата ги среда. Информацията която те декодират от външния свят често е изкривена от призмата на детството и се оказва грешно разбрано послание. В следствие на което мозъкът реагира възбудимо и много често „неразбиращия“, не съзрял физиологично, психично и биологично подрастващ се оказва в крахова за неговото развитие ситуация.

От друга страна пубертетът е свързан с редица социални промени поради бърза физическа промяна и временното несъвършенство. Психически са лабилни индивиди поради бързите промени. Момчетата често страдат от спадащия рязко глас, а момичетата трудно свикват с болките, които се предизвикват от менструалния цикъл през пубертета. При тийнейджърите акнето също е голям проблем. По време на периода психиката на индивида се променя и физическата метаморфоза го следва. Променят се навиците, интересите, начинът на живот на човека, започва сексуалното влечение [4, 5].

При проведено от нас проучване през 2012-2013 година на общо 2416 ученици констатирахме, чрез анонимен анкетен метод следното: информация, за развитието на вторичните полови белези при двата пола. (Таблица №1) [6].

На въпроса „Кои от вторичните полови белези са развити при Вас?“ отговарящите подрастващи са посочили с най-голям процент – (46%) при девойките окосмяването на пубиса като расте възходящо от 11 годишните към 17 годишните. Следван от този отговор е „...аксиларното окосмяване“ като след него се подрежда при мъжете окосмяване на лицето успоредно с това по крайниците и на последни места стоят уголемяването на половите органи и мутирането на гласа.

Една от важните задачи на обкръжаващия свят спрямо младите подрастващи е да формира цялостно им отношение към предстоящ живот, пълен с настъпващите органични и физиологични промени следствие от бушуващите полови хормони. Автори като Ж.Робир, Д.Джейкъб, (2009) смятат, че този процес започва преди 6-тата годишнина и продължава до 11-тата година на детето, когато изследват телата си и телата на противоположния пол и затвърждаването на половите хигиенни навици. Макар и с по-малък процент от (0,1%) за окосмяване по пубиса, (0,8%) аксилата и (0,1%) крайниците отговорилите на този въпрос, те отговарят и следват отговорите на предходната група (Таблица 1) [6].

Таблица 1

Общото процентно разпределяне при отговор за вторични полови белези при подрастващите от 11 до 17 години.

въпрос		15.Кои от вторичните полови белези са развити при Вас?					
Отговор		окосмяване – пубис	окосмяване – аксила	окосмяване– лице	окосмяване– крайници	уголемяване на половите	промяна на гласа
Възраст	под	0.10%	0.08%	0.00%	0.01%	0.00%	0.00%
	11г.	1.49%	0.60%	0.51%	0.15%	0.14%	0.13%
	12г.	3.48%	2.25%	2.11%	0.25%	0.20%	0.18%
	13г.	3.47%	2.39%	2.25%	0.30%	0.24%	0.18%
	14г.	3.71%	3.44%	2.54%	0.31%	0.25%	0.22%
	15г.	3.44%	4.04%	3.04%	0.35%	0.34%	0.24%
	16г.	6.04%	4.11%	3.44%	0.45%	1.11%	1.12%
	17г.	6.51%	4.78%	4.82%	0.75%	1.14%	1.21%
	над	8.25%	5.38%	5.01%	0.75%	1.22%	1.41%

В този контекст къде е мястото на половото и социалното образование? Проучванията по света показват, че родителите са привърженици на идеята училищата да се ангажират с половото и социално образование за децата им. Те самите намират задачата за трудна. Много възрастни не могат да преценят

подходящия възрастов период и се притесняват да говорят с юношите за първичните полови белези и различията между двата пола; за момента на поява на първи мензис; за онанирането; нощните полюции; секса; абортите; контрацепцията; болестите предавани по полов път и за различните сексуални ориентации (хомосексуалността и хетеросексуалността). Резултатът е често чуваната реплика от страна на юношите и девойките, че са научили „твърде малко, твърде късно“.

Тийнейджърството е периодът между 12-20 годишната възраст. Това е дълъг етап с много изменения и външната социална среда може да се окаже силно влияещ фактор. Настъпва промяна в съзнание, мислене и поведение, тъй като те се трансформират от детска възраст в такива на зрялата. В тийнейджърската възраст се осмислят морални ценности, формират се първите устойчиви нагласи и се изграждат устойчиви стереотипи на поведение [12].

Пубертета е „моста“ на човек от дете към възрастен индивид. Той е труден, както за самия индивид, така и за околните му. В този момент родителите, учителите и приятелското обкръжение трябва да бъдат по-търпеливи [11].

В наши дни средствата за масова информация се приемат, като един от най-важните инструменти за социализация и възпитание. Теоретично това е напълно вярно, но от друга страна тъкмо в работата на масмедията са заложени някои тревожни тенденции за маргиналното и дори за девиантното поведение на подрастващите от пубертетната възраст, като се има предвид, че голяма част от аудиторията се състои от неукрепнали още психически лица, които възприемат буквално безкритично поднесените им сцени или действия. С всяка измината година все по-видима става принизената ценностна ориентация на медиите (ограниченост и примитивност, постоянно увеличаващи се сцени с преобладаващи ненаказани брутално насилие и смърт; порнография и отричане ценностите на обществото). Всичко това води до промени в ценностната система на подрастващите както и до едно „емоционално изключване“. Т.е. всичко представяно се приема като нещо нормално-контролируем процес.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Голям отпечатък върху пубертетния период оставя половото развитие. От споменатото до тук и обзора на литературните източници стана ясно, че физическото и полово развитие, и дееспособността са обективни, комплексни критерии, характеризиращи здравния статус на всеки един индивид. Спецификата в това обаче говори, че през последните десетилетия освен от наследствените особености те се обуславят и от социално-икономическото развитие на обществото и от условията на психологично-емоционалната полова среда.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Арутюнян, М. М. Физическое развитие и половое созревание мальчиков школьного возраста г.Еревана .Ереван ; Б.и., 1980
- [2] Балабанов, П., Н.Запryanов. Социална медицина С., МФ, 1992
- [3] Братанов, Б. Пубертетната възраст. Медицина и физкултура, С.1979.
- [4] Будева, С., В.Душков. Социална работа при лица с девиантно поведение ВТ. Изд. Темпус-ФОЗ, 2000
- [5] Василев , С. В. Основы возрастной и конституциональной антропологии М. 1996.327.
- [6] Велчева, К. Акселерация и пубертет (Социални и здравни проблеми на подрастващите от 11 до 17 години), д.т.,Русе, 2013
- [7] Вълчев, Р. Системи за социално-педагогически тренинг. С.,1988
- [8] Добрев, Д. Физиология на човека С., М и Ф, 1989.
- [9] Душков,В. Физиология и патофизиология 1 и 2 част ВТ. „Ивид“, 2011

[10] Каданов, Д. Место и значение на индексите и пропорциите в методиката на антропологията.- Медиц. Архив 1968,№ 3,9-18.

[11] Станимирова , Н, Растеж и пубертетно развитие -норми у физиологични отклонения Дисертация, Пл., 1997

[12] Христов, Ж., Т. Стоев, Д. Христов, Д. Димитрова, Н. Иванова. Физическо развитие и физическа дееспособност на момчета и момичета в пубертетния период. Сборник статии "Децата, семейството , училището и обществото в началото ХХІ век", Пловдив 2007,46-56

За контакти:

Асистент д-р Кина Велчева, Катедра „Здравни грижи“, Русенски Университет "Ангел Кънчев", моб.телефон: 0886211502, e-mail: kvelcheva@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.